

Podávanie žalôb zo strany verejne činných osôb

Aktívni občania sú opakovane atakovaní zo strany verejne činných osôb, ktoré podávajú na aktívnych občanov väčšinou žaloby na ochranu osobnosti, z dôvodu poukazovania na ich prešľapy pri výkone verejnej služby. Tieto verejne činné osoby v žalobách argumentujú tým, že aktivisti svojimi výrokmi zasiahli do ich cti a dôstojnosti, a že došlo k ich spoločenskej difamácii.

V týchto konania je potrebné mať na zreteli skutočnosť, že verejne činné osoby požívajú inú mieru ochrany ich súkromia a osobnosti z dôvodu ich rozhodnutia verejne sa prezentovať. Predkladanie skutkových tvrdení a tiež hodnotiacich úsudkov **je realizáciou práva na slobodu prejavu**, ktoré často prichádza do stretu s právom osoby na ochranu cti a dôstojnosti. Sloboda prejavu je zakotvená v **čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky** a možno ju *obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti*. Sloboda prejavu je tiež zakotvená v **Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd v čl. 10**, ktorý stanovuje, že každý má právo na slobodu prejavu. *Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice.*

Sloboda prejavu tvorí jeden z hlavných pilierov demokratickej spoločnosti a jednu z prvoradých podmienok jej rozvoja. Pokiaľ ide o hranice prípustnej kritiky Európsky súd pre ľudské práva vyjadril, že tieto **sú širšie vo vzťahu k politikovi konajúcemu vo svojej funkcii, ako vo vzťahu k súkromnej osobe**¹ *Politik sám nevyhnutne a vedome otvorene vystavuje svoje slová a skutky podrobnému skúmaniu zo strany novinárov a širokej verejnosti. Sloboda prejavu chráni možnosť vysloviť nezávideniahodné hodnotenie politika, i keď je tvárou v tvár faktom takéto hodnotenie nadsadené a neobjektívne*²

Hoci sa verejným osobám môže zdať, že niektoré vyjadrenia zasahujú do ich práva na ochranu osobnosti, vzhľadom na ich dobrovoľné rozhodnutie o vstupe do politiky, musia takéto zásahy strpieť. Európsky súd pre ľudské práva išiel v tejto otázke až tak ďaleko, že uviedol, že *ochrana slobody prejavu sa vzťahuje nielen na informácie a myšlienky, ktoré sú prijímané priaznivo, alebo ktoré sa považujú za neškodné alebo za indiferentné, ale aj na také, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú. Takto si to vyžaduje pluralizmus, tolerancia a veľkorysosť, bez ktorých neexistuje „demokratická spoločnosť“*.³

Ustanovenia Občianskeho zákonníka poskytujú **ochranu osobnosti iba proti takým konaniam, ktoré sú objektívne spôsobilé privodiť ujmu** tým, že znižujú česť a vážnosť u iných (pôsobia difamačne). Zásah do práv na ochranu osobnosti môže mať teda rôznu vonkajšiu podobu, ale pre posúdenie toho, či došlo k zásahu do osobnosti je vždy potrebné skúmať jeho základné charakteristiky, ktorými sú

- neoprávnenosť zásahu
- nepravdivosť tvrdení a oprávnenosť kritiky
- difamačná povaha tvrdení

Jedným z predpokladov pre poskytnutie ochrany pred zásahmi do práva na ochranu osobnosti je skutočnosť, že zásah bol neoprávnený.

K otázke posudzovania neoprávnenosti zásahu sa vyjadril Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku z 21. decembra 1994, sp. zn. V Cdo 3/94, v ktorom sa uvádza: „**Nemožno hovoriť o neoprávnenom zásahu tam, kde takýto zásah zákon dovoľuje alebo tam kde k zásahu došlo v rámci výkonu subjektívneho práva, hoci inak sa zásah týka osobnosti fyzickej osoby.**“ V uvedenom rozsudku súd tiež uviedol: „*Vyjadrenie subjektívneho názoru vysloveného v rámci uplatňovania procesných práv účastníka priestupkového konania, nemožno označiť za neoprávnený zásah do osobnosti občana, i keď by sa inak týkal osobnosti navrhovateľa, ak sa tak stalo spôsobom primeraným okolnostiam, za akých malo k zásahu dôjsť.*“

Na základe citovaného rozsudku a tiež na základe ustálenej právnej praxe sa teda **za dôvod vylučujúci neoprávnenosť zásahu považuje hájenie chránených záujmov**, či už vlastných alebo iných verejných záujmov a to **využívaním zákonom stanovených subjektívnych práv** alebo pri plnení povinností. V súvislosti s touto výnimkou by sa za difamujúce nemali považovať tvrdenia, ktoré boli urobené **v rámci súdneho konania a správneho konania**. Tiež sa za neoprávnený zásah by nemali byť považované vyjadrenia obsiahnuté **v trestných oznámeniach a iných oznámeniach a sťažnostiach podaných oprávneným orgánom** v rámci výkonu zákonom stanoveného práva.⁴

Kritika spoločenských javov je nielen dovolená, ale aj potrebná. Treba zároveň pripustiť, že v rámci kritiky podľa okolností a povahy konkrétneho prípadu možno strpieť určitú *mieru zveličovania, ironizovania, či použitia relatívne ostrejších výrazov*, ktoré by mohli byť za iných okolností považované za urážlivé. U verejných činiteľov je kritika považovaná za nevyhnutnú súčasť ich verejného účinkovania a tieto osoby s kritikou už vstupom do politiky musia počítat'.

Vecná kritika je chápaná tak, že vychádza z **reálnych či pravdivých skutočností** a z týchto potom vyvodzuje zodpovedajúce závery pre hodnotiaci úsudok.

Čo sa týka formy kritiky, nie je možné ju posudzovať izolovane od obsahu kritického útvaru, ale z hľadiska primeranosti kritiky je nutné skúmať proporcie medzi formálnymi vyjadreniami v nej obsiahnutými a cieľom kritiky. Keď Jorg Haider, pronárodne orientovaný politik Slobodnej strany Rakúska, oslavoval úlohu generácie nemeckých vojakov bojujúcich v druhej svetovej vojne, nazval ho novinár Oberschlick v novinovom článku idiotom. Súd sa k tejto veci vyjadril, že *aj keď je pravdou, že pomenovanie politika slovom idiot na verejnosti môže pre neho znamenať urážku, vzhľadom na okolnosti prípadu sa toto označenie nezdá neprimerané k rozhorčeniu, ktoré Haider vedome vyvolal. Súd rozhodol, že sa nepreukázala nevyhnutnosť zásahu do sťažovateľovej slobody prejavu zaručenej článkom 10 Európskeho dohovoru, ktorý bol porušený.*⁵

¹ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, Oberschlick v. Rakúsko zo dňa 1. júla 1997.

² Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, Feldek v. Slovensko zo dňa 12. júla 2001.

³ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, Handyside v. Spojené kráľovstvo zo dňa 7. decembra 1976

⁴ Knap, K., Švestka, J., Jedlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podľa občanského práva. Praha, Linde 2004, s. 319.

⁵ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, Oberschlick v. Rakúsko zo dňa 1. júla 1997